
Året som ble så bratt

LEDER

GEIR WENBERG JACOBSEN

Geir.Jacobsen@ntnu.no

Geir Wenberg Jacobsen er professor emeritus ved Fakultet for medisin og helsevitenskap, NTNU og tidligere medisinsk redaktør i Tidsskriftet.

Hva gjør et team smartere? Flere kvinner. Det mener tidsskriftet Harvard Business Review [\(1\)](#).

«Og klokken var 12.06», kommenterte én av de fire andre i rommet.

Smittevernoverlegen hadde nettopp reist seg og sagt: «Æ har bestemt mæ». Del 2 av Oppdalsuka 2020, dvs. åtte enkeltkurs med 307 påmeldte ALIS-kolleger og 65 undervisere, ble avlyst på stedet og gikk opp i røyk. Det var 8. mars – kvinnedagen – og starten på det bratteste året for hele landet i vår tid. Kvelden før hadde den samme kvinnelige smittevernoverlegen oppløst et stort bryllup, sendt hjem sambygdingene og internert et 50-talls tilreisende gjester fra inn- og utland. I alt åtte deltakere fikk påvist positiv test, og fire dager senere traff pandemien oss alle.

Gjennom 2020 har det skjedd noe med hvem som har holdt liv i den vitenskapelige produksjonen. Tross enkelte tidlige varsler tok det tid før kolleger ble oppmerksom på de uforutsette og uheldige bivirkningene av pandemien [\(2, 3\)](#). Senere ble dette stadig mer synlig. Hvem var forfatterne, og hva ble det skrevet om? På visse hold handlet det også om en påtagelig reduksjon og omdisponering av tilgangen på forskningsmidler [\(3\)](#).

Mas(s)edia og de profesjonelle fagtidsskriftene ble raskt revet med av smittebølgen og kastet opp ned på så vel innhold som publiseringsrutiner. I samtid var Tidsskriftet neppe noe unntak, siden pandemien åpenbart preget innholdet gjennom store deler av året. I ettertid vil det vise seg hva som kjennetegnet forfatterne og deres temavalg.

Spørsmålet om hvem som skriver, kan like gjerne endres til hvem som *ikke* gjør det. Svaret er like enkelt som ubehagelig: kvinner innen akademisk forskning i medisin, med andre ord «en typisk norsk lege», som er en kvinne i underkant av 40 år. Tilsvarende er spørsmålet hvem som sjelden deltar i den åpne debatten, skriver kommentarartikler, sitter i rådgivningsgrupper eller fremmer sine faglige synspunkt i andre kanaler. Svaret er det samme [\(4\)](#).

I en originalartikkel i Journal of Women's Health i høst presenteres de negative virkningene pandemien har hatt på kvinner i akademisk medisin (5). En kartlegging blant vitenskapelig ansatte ved universiteter i USA (67 % kvinner; 57 % med barn under 18 år) viste at menn og kvinner oppga omtrent like lange arbeidsuker. Det skarpe unntaket var kvinner med barn under seks år. De rapporterte om en kraftig nedgang i antall timer avsatt til forskning fra januar til mars 2020. Det ga færre egne publikasjoner, men også færre fagfelleoppgaver og deltagelser på forskningsadministrative møter. Tilsvarende endringer gjaldt ikke mannlige kolleger. Funnene burde interessere ledelsen og ansvarlige finansieringskilder (5). En publikasjon i Nature fra desember 2020 illustrerer tydelig de samme poengene, en bratt økning i antall publikasjoner for alle stillingsnivåer fra ph.d.-student til professor, men tydelig parallelforskjøvet oppad til fordel for mennene (6).

«Spørsmålet om hvem som skriver, kan like gjerne endres til hvem som ikke gjør det»

Flere av de foreliggende referansene er sekundærpublikasjoner som gjengir andres funn (2, 3, 7)(7–9). I hovedsak beskrives en generell økning i antall publikasjoner fra 2019 til 2020 både blant mannlige og kvinnelige forskere, men mest blant menn. Mannlige forskere hadde publisert klart flere artikler med covid-19-pandemien som tema, mens kvinner hadde færre publikasjoner som første-, ene- og kontaktforfatter (5). Som fagfeller deltok kvinner og menn på lik linje, ulikt det som Krukowski og medarbeidere fant (5).

Kvinnelige forskere var mindre til stede på jobb enn menn og mer utsatt for å bli tildelt ad hoc-undervisningsoppgaver (3). Likeledes hadde kvinner en løsere tilknytning til stillingen sin og risikerte oftere å bli overflødige ved innskrenkninger som følge av pandemien. Kvinner i høyere akademisk stilling hadde kortere ansiennitet og større ansvar for hjem og barn sammenlignet med menn på samme nivå. Sammen med færre publikasjoner hadde dette en negativ effekt på videre karriereutvikling. En rimelig følge av pandemien burde være å utsette frister for stipend, innsending av rapporter og søknad om fornyet tildeling av forskningsmidler (5–9). Rektor ved OsloMet har tatt til orde for at kvinner skal slippe fri fra hjemmekontoret og komme tilbake på jobb før menn (3). I så fall kan mer armslag for mor også bidra til at far tar mer ansvar i hjemmet, blant annet som lærer for egne barn på hjemmeskole (10).

Lite gleder mer enn at en tidligere ph.d.-stipendiat i et automatisk svar på e-posten forteller mottakeren at han har pappapermisjon til juni 2021. I praksis betyr det at mor er tilbake i arbeid som postdoktor i molekylærbiologi. Dette er den beste vaksinen mot mange av de forholdene som er beskrevet over.

LITTERATUR

1. Woolley A, Malone T. What makes a team smarter? More women. Harv Bus Rev 2011; 89: 32–3. [PubMed]
2. Minello A. The pandemic and the female academic. Nature 2020; 589. doi: 10.1038/d41586-020-01135-9. [PubMed][CrossRef]

3. Løkeland-Stai E. Koronaeffekt kan gi tilbakeslag for kvinnelige forskere. Khrono 29.5.2020. <https://khrono.no/koronaeffekt-kan-gi-tilbake-slag-for-kvinnelige-forskere/491629> Lest 2.2.2021.
4. Covid-19: Why we still need more women in academia. BMJ 2020; 371: m4161. [CrossRef]
5. Krukowski RA, Jaggi R, Cardel MI et al. Academic productivity differences by gender and child age in science, technology, engineering, mathematics and medicine faculty during COVID-19 pandemi. J Womens Health (Larchmt) 2020; 29: jwh.2020.8710. [PubMed][CrossRef]
6. Else H. How a torrent of COVID science changed research publishing - in seven charts. Nature 2020; 588: 553. [PubMed][CrossRef]
7. Spector ND, Overholser B. COVID-19 and the slide backward for women in medicine academic. JAMA Netw Open 2020; 3: e2021061. [PubMed][CrossRef]
8. Duncanson K, Weir N, Siriwardhane P et al. How COVID is widening the academic gender gap. The Conversation 5.10.2020. <https://theconversation.com/how-covid-is-widening-the-academic-gender-divide-146007> Lest 2.2.2021.
9. Flaherty G. Women are falling behind. Inside Higher Ed 20.10.2020. <https://www.insidehighered.com/news/2020/10/20/large-scale-study-backs-other-research-showing-relative-declines-womens-research> Lest 2.2.2021.
10. Petts RJ, Carlson DL, Pepin JR. A gendered pandemic: Childcare, homeschooling, and parents' employment during COVID-19. Gend Work Organ 2020; 27: gwao.12614. [CrossRef]

Publisert: 8. mars 2021. Tidsskr Nor Legeforen. DOI: 10.4045/tidsskr.21.0100
Opphavsrett: © Tidsskriftet 2026 Lastet ned fra tidsskriftet.no 15. juli 2026.